ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI

E-ISSN:2458-7559

Kitap Tanıtımı/Book Review

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.43553>

Arslantaş, Y. A. (2020). Kitap tanıtımı: Ozan Duranoğlu (hayatı – sanatı – şiirleri). *Çukurova Araştırmaları*, 6(1), 244-247.

CİLT 6, SAYI 1, YAZ 2020, s. 244-247

DOĞANER, A. (2019). Ozan Duranoğlu (Hayatı – Sanatı – Şiirleri). Adana: Karahan Kitabevi, 326 s. ISBN: 978-605-7990-52-5¹

Yasin Ali ARSLANTAŞ²

Çukurova âşıklık geleneği şimdiye kadar pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur. “Ozan Duranoğlu (Hayatı- Sanatı- Şiirleri)” adlı çalışmasıyla Dr. Ali Doğaner; Karacaoğlan’dan

¹ Bu çalışmada; “2020 TR Dizin Dergi Değerlendirme Kriterleri”nin 8. maddesinde belirtilen araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yasinarslantas@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2871-1854>

ArticleInfo/ Makale Bilgisi

Received/Geliş: 13.05.2020

Accepted/Kabul: 21.05.2020

Dadaloğlu'na, Âşık Feymanî'den Âşık İmamî'ye uzanan Çukurova bölgesi âşıklık geleneğine ve dolayısıyla halkbilimine bir katkı yapmıştır. Çukurova Bölgesi'nin yetiştirdiği son dönem âşıklarından olan ve Duranoğlu mahlası ile bilinen Mahmut Eynallı, bahse konu eserde hayatı, sanatı ve şiirleriyle ele alınıp incelenmiştir.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapan ve kendisi de Çukurovalı olan yazar, hem yüksek lisans hem de doktora tezini yöreyle ilgili halk kültürü unsurları üzerinde yapmış ve böylece mensubu olduğu kültürel dokunun halkbilimsel boyutu üzerinde de yetkinliğini artırmıştır. Doğaner'in yöreyle ilgili halkbilimsel çalışmalarının bir devamı olarak ortaya çıkan bu kitap, genel olarak âşıklık geleneği, özel olarak da Çukurova yöresi âşıklık geleneği için önemli bir araştırma ve inceleme olma özelliğine sahiptir.

Âşıklık geleneği ve Ozan Duranoğlu'na dair genel değerlendirmeler ile kitabın yöntemi ve içeriği hakkında bilgilerin aktarıldığı Ön Söz'den sonra kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mahmut Eynallı'nın (Ozan Duranoğlu) hayatı ve sanatçı yönü tanıtılmış; ikinci bölümde şiirleri biçim ve içerik olarak çeşitli başlıklar altında incelenmiş; üçüncü bölümde ozanın şiirlerine yer verilmiştir. Ekler başlığı altında "manileri, atışmaları, Ali Bey" adlı şiiri bulunmaktadır. Ardından "Sözlük", "Kaynakça", "Fotoğraflar" bölümleriyle çalışma tamamlanmıştır.

Kitabın "Ön Söz" kısmında yazar, bahse konu çalışmasıyla ilgili şu tespitleri sunmaktadır:

"Âşıklar/Ozanlar içinde yaşadıkları kültürü tanımışlar, özümsemişler, bu kültürün sözcülüğünü yapmışlar ve böylece kültür temsilcisi olarak kabul görmüşlerdir. Çevresindeki insanlarla aynı sosyo-ekonomik özelliklere sahip olmaları, çoğu zaman aynı işi yapmaları, aynı sorunları yaşamalarıyla benzerlik taşımışlar; bunları şiir ve türkü biçiminde sanatsal forma büründürerek sunmalarıyla onlardan ayrılmışlardır."

Alıntı yaptığımız bu bölümden de anlaşılacağı üzere yazar; âşık, âşıklık, ozanlık geleneği ile ilgili kanaatlerini dile getirerek ozanları/âşıkları bir kültür taşıyıcısı olarak görmekte ve incelemeye konu olan Mahmut Eynallı'ya (Ozan Duranoğlu) da aynı gözle bakmaktadır. Yazara göre; genelde bütün âşıklar/ozanlar, özelde de Mahmut Eynallı çevresindekilerle aynı hayatı yaşamalarına rağmen, yaşadıklarını sanatsal forma büründürmeleriyle yaşadıkları çevrenin diğer kişilerinden ayrılmışlardır.

Kitabın diğer bölümlerine geçmeden önce şuna değinmek yerinde olacaktır: Kitaba konu olan Mahmut Eynallı'ya niçin "âşık" denilmeyip "ozan" ifadesinin kullanıldığı dikkat çekici bir unsurdur. "Sanatçı Kişiliğinin Oluşması ve Şekillenmesi" başlığı altında ulaştığımız bilgilere göre, "ozan" ifadesini Mahmut Eynallı özellikle tercih etmektedir. Kendisi saz eşliğinde doğaçlama söyleyebilmesine, atışma yapabilmesine rağmen bunları pek geliştiremediğini dile getirmiştir. Şairlik yönünden daha üretken bir yapıya sahip olan Duranoğlu'nun şiirlerinin tamamı da bestelenmiş değildir. Ayrıca âşık edebiyatında çok önemli bir yer tutan "bade içme" özelliği, kitaba konu olan şairde bulunmamaktadır. Bu yüzden Ozan Duranoğlu; "Ozanın şiire, âşığın söz ve ezgiye daha yakın olduğu düşüncesindedir. Âşık olarak adlandırılmanın daha iddialı olduğunu, ozanlığın ise âşıklığın bir alt derecesi olduğunu kabul eder"(Doğaner, 2019: 28).

Kitapta Ozan Duranoğlu'nun 29 Ekim 2016 tarihine kadar yazdığı toplam 362 şiiri ele alınmış ve bu şiirlerin sıralamasında yazar, her şiirin ilk dördünlüğünün son dizesindeki (ayak dizesi) son harfe göre alfabetik sıralama yaparak alandaki çalışmalarda genellikle izlenen yöntemle başvurmuştur. Ayaklar konuyu da verdiğinden tercih edilen bu yöntemle büyük ölçüde konu tasnifinin de yapıldığı görülmüştür. Ancak "Hoş Geldiniz" başlıklı iki şiiri başta olması gerekirken, bu uygulamadan dolayı kitabın en sonunda 361 ve 362 numaralı şiirler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birinci Bölüm'de yer alan "Hayatı" başlığı altında yazarın doğup büyüdüğü yer olan Andırın ilçesi ve Beşbucak köyü ayrıntısıyla tanıtılmıştır. Bu yörelerin ayrıntısıyla tanıtılmasının nedeni olarak,

buraların şairin sanat hayatına etkisinin önemi düşünülebilir. “Ailesi”, “Doğumu ve Çocukluk Yılları”, “Okul Yılları”, “Öğretmenlik Yılları”, “Kişisel Özellikleri” başlıklarında yer alan bilgilere göre yazarın sanat hayatının oluşmasında bu başlıklarda yer alan bilgilerin de etkili olduğu görülmektedir. Örneğin; Duranoğlu üç yaşında iken annesi ve babası anlaşamayarak ayrılmış ve bu olaydan sonra kendisi babasının yanında kalmıştır. Babasıyla birlikte yoksul ve zor bir hayat sürmesi, babasının ikinci bir hanımla evlenmesi ve okul yılları, okul yıllarında öğretmenlerinden gördüğü ilgi gibi etkenlerin, ozanın şiire olan hevesini artırdığı tespiti yapılmaktadır.

Birinci Bölüm’ün “Sanatı” başlığı altında yer alan alt kısımlarında “Sanatçı Kişiliğinin Oluşması ve Şekillenmesi”, “Mahlası”, “Saz ile İlgisi”, “Eserlerinin Üretimi”, “Eserlerinin Sunumu” alt başlıkları yer almaktadır. Sanatçı kişiliğinin oluşmasıyla ilgili, yazar tarafından şu tespit yapılmıştır: “Duranoğlu’na göre ise çekilen sıkıntılar, acılar kişiyi ozanlığa, âşıklığa yönlendirir. Bir rüya neticesi olmasa da şiir yazma becerisinin kendisine bahşedildiği düşüncesindedir” (Doğaner, 2019: 25). Duranoğlu’nun sülalesine yörede Molla Duranlı denildiği, babasının adının da Duran olduğu, ailenin de tek erkek çocuğu olduğu için baba ismini yaşatma adına “Duranoğlu” mahlasını aldığı bilgileri bu bölümde yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde çocukluktan itibaren saza ilgisinin olduğu, okul yıllarında saz çalarak harçlığını çıkarabildiği, eserlerini genel itibarıyla saz eşliğinde değil de yazarak ürettiği, daha önce yayımlanmış bir şiir kitabının olduğu, son dönemlerde de eserlerini sosyal paylaşım sitelerinde sunduğu bilgilerine ulaşmak mümkündür.

Kitabın ikinci bölümü olan “Şiirlerinin İncelenmesi” başlığı altında, “Şekil Özellikleri”, “Ahenk Unsurları”, “Nazım Türleri ve İşlediği Konular”, “Dil ve Söyleyiş Özellikleri” alt başlıklarında şiirlerin ayrıntılı incelemeleri yapılmıştır.

“Şekil Özellikleri” alt başlığında; şiirlerin hemen hemen tamamında 4’lük nazım biriminin kullanıldığı; hane sayılarının 4 ile 11 hane arasında değiştiği, şiirlerin üçte ikisinde 6 hanenin kullanıldığı, kafiye örgüsü olarak koşma biçimi kafiye örgüsünün hemen hemen bütün şiirlerde kullanıldığı, âşık tarzı şiir geleneğinin önemli özelliklerinden olan şekil ya da tür adı yerine şiirlerde başlıkların kullanılması özelliğinin Ozan Duranoğlu’nun şiirlerinde de uygulandığı yazar tarafından tespit edilmiştir.

“Ahenk Unsurları” alt başlığında ölçü, durak, ayak, kafiye ve redif incelemeleri yapılmıştır. Şiirlerde, ahenk unsurlarıyla ilgili; halk şiiri kurallarına aykırı bir durumun olmadığı değerlendirilmesine ulaşılabilir.

“Nazım Türleri ve İşlediği Konular” başlığı altında Aşk ve Sevgili, Nasihat, Taşlama, Memleket, Ölüm ve Ağıt, Din ve Tasavvuf, Ferdî Konular, Diğer Konular alt başlıklarında Ozan Duranoğlu’nun şiirlerindeki tür ve konular görülmektedir.

“Dil ve Söyleyiş Özellikleri” başlığı altında yer alan alt başlıklar, ozanın sanatsal yönünü belirgin bir şekilde yansıttığı için bu alt başlıkların içeriklerine ayrıntılı yer vermek yerinde olacaktır:

Dil Özellikleri: Ozan Duranoğlu’nun, şiirlerinde arı Türkçe kullanımına özen gösterdiği bilgisi özellikle vurgulanmıştır. Hatta 254 numaralı “Baş Tacı Türkçe” adlı şiirde bu konudaki hassasiyetini dile getirdiği görülmüştür.

Atasözü – Deyim Kullanımı: İncelenen şiirlerde 80 atasözü ve bunların geçtiği 105 örnek; 362 şiirde toplam 391 adet deyim kullanıldığı, bu deyimlerin de geçtiği yaklaşık 600 örneğin tespiti yapılmıştır. Bütün atasözleri ve deyimler alfabetik sıra ile kitapta okuyucuya sunulmuştur.

Kalıp Söyleyişler: Bu başlıkta vecize, türkü sözleri, dualar, beddualar ve yeminlerin şiirlerde kullanımlarının tespiti yapılmıştır.

Söz Sanatları: Ozan Duranoğlu’nun 517 örnekle en çok istifham sanatını kullandığı, açık ve kapalı istiareyle birlikte değerlendirildiğinde 447 örnekle teşbih sanatının ikinci sırada yer aldığı tespiti yapılmıştır. Şiirlerde teşbih, istiare (eğretileme), teşhis (kişileştirme), intak (konuşturma),

tenasüp (uygunluk), istifham (soru sorma), telmih (hatırlatma), tezat (zıtlık), tariz (alay), tecahül-i arif (bilip de bilmezlikten gelme), hüsn-i talil (güzel sebep gösterme), mecaz-ı mürsel (ad aktarması), mübalağa (abartma), tekrar (yineleme), kinâye, tevriye, nidâ (seslenme), asonans, aliterasyon, iktibas, leff ü neşr sanatlarının kullanımının tespitleri yapılmış ve bu sanatlar, Ozan Duranoğlu'nun şiirleriyle örneklendirilmiştir.

Yazar üçüncü bölüme geçmeden önce yer verdiği sonuç bölümünde, çalışmasıyla ilgili son sözlerini söylemiş ve artık sözü kitaba konu olan Ozan Duranoğlu'na bırakmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde Ozan Duranoğlu'nun 362 şiiri sırasıyla verilmiştir. Bu 362 şiir, 115 ile 297. sayfalar arasında yer almaktadır. Ancak bu şiirler her sayfada iki sütun şeklinde yer almıştır. Şiirlerin her sayfada iki sütun şeklinde yer alması; sayfa sayısının ve dolayısıyla kitabın hacminin artacağı, bu durumun da okuyucuda olumsuz etki yaratabileceği gibi kaygılardan kaynaklı olabilir.

298 ile 301. sayfalar arasında 6 adet mani ile iki adet karşılaşma (atışma) örneğiyle birlikte Ozan Duranoğlu'nun, Ali Doğaner'e ithafen yazdığı "Ali Bey" başlıklı şiir yer almaktadır.

303 ile 306. sayfalar arasında Sözlük kısmı bulunmakta ve bu kısımda Ozan Duranoğlu'nun şiirlerinde kullandığı bazı sözcüklerin karşılıkları verilmektedir. Ozan Duranoğlu, Türkçenin düzgün kullanımına önem vermekle birlikte, Türkçenin bir zenginliği olan yerel ağız özelliklerini de yer yer şiirlerinde kullanmıştır. Bu yerel sözcükleri, okuyucuların anlamada zorluk çekmemesi adına, kitapta Sözlük bölümünün bulunmasının okuyucuya kolaylık sağlama amaçlı olduğu düşünülebilir.

Kitapta 58 adet kaynak kullanılmış ve bunlar Kaynakça kısmında belirtilmiştir.

311 ile 326. sayfalar arasında Fotoğraflar bölümü yer almaktadır. Ozan Duranoğlu'nun hayatı ve kitabın oluşumu ile ilgili fotoğrafların yer aldığı bu bölüm, okuyucunun ilgisini çekmede, kitabı anlama ve anlamlandırma okuyucuya yardımcı olacaktır.

Sonuç itibariyle; Doğaner'in değerlendirmesine göre Türk kültürünü gelecek nesillere aktaran bir köprü vazifesi üstlenen Ozan Duranoğlu, kendinden öncekileri dinleyerek / gözlemleyerek öğrenmiş, kendi dönemini yaşayarak özümsemiştir. Asıl mesleği öğretmenlik olan Mahmut Eynallı (Ozan Duranoğlu), öğretmenliği bir meslek olarak görmemiş, hayatın amacı kabul ederek kendini önce Çukurova'ya sona bütün Türk milletine karşı sorumlu hissetmiştir. Dr. Ali Doğaner, Çukurova ozanlık / âşıklık geleneğinin son dönem temsilcilerinden olan Ozan Duranoğlu'nu, bu çalışmasıyla kayıtlara geçirerek onu tanıtmaya ve gelecek nesillere aktarma vazifesini yerine getirmiştir. Özellikle Çukurova âşıklık / ozanlık geleneğine ilgi duyan, bu alanda akademik çalışma yapanlara, makaleye konu kitabın faydalı olacağı söylenebilir.